Народни умотворения изъ Родопитѣ.

Народни пѣсни.

а) Изъ Ахж-челебийско, български.

Записала Василка Х. Иванова, учителка.

1.

Миленчо продава сестра си на турци и пакъ си я отнема.

Резюме — Миленчо се похвалилъ прѣдъ гоститѣ си турци, че сестра му Тодорка и любе му Петкана сж първи по хубость въ селото. Турцитѣ го упиватъ и измамватъ съ много пари, та имъ

продава сестра си. Когато отрѣзвялъ, любе му Петкана го изобличила въ лакомството си за пари какво е сторилъ. Миленчо се разкайва, качва се на коньтъ си и догонва турцитѣ и сестра си въ една гора, дѣто тя посрѣдствомъ пѣсень се обадила на брата си. Миленчо нападналъ турцитѣ, погубилъ ги и отнелъ сестра си.

Милѐнчу го̀сте^{а} дойдаха
Труѝца ту̀рце^{а} бушна̀ци,
Та си Милѐнче^{а} пѝтаха:
— Мило́нчу, Милѐн чурбажѝ,
Фаф ва̀ше^{а} сѐлу гуле́^{а}му
Има ли мо̀ми ху̀бави
И караг’узл’ум (1) нивѐ^{а}сти?
Пак си хми Милѐнъ вѝкаше^{а}:
— Ко̀йту си ѝма, чи и́ма,
Ко̀йту си нѐма, чи нѐма,
Е^{а} ѝмам сѐстра Тудо̀рка
И по̀^{а}рву л’убе^{а} Пе^{а}тка́на.
Ф сѐлу са те^{а}ст’о̀^{а}—башѝе^{а}(2)
Чи са ту̀рце^{а}не^{а} сду̀маха:
— Д’о^{а} да удрѝим(3) вѝну-су,
Вѝну-су сас ракѝе^{а}на,
Да упиѐме^{а} Милѐнче^{а},
Да му зо̀^{а}миме^{а} сѐстра му.
Удрѝха вѝну с ракѝе^{а},
Та си упѝха Милѐнче^{а},
Че^{а} си Милѐнчу вѝкаха:
— Мило́нчу, Миле́н чурбажѝ,
Ско̀^{а}па ли ти е^{а} сѐстра ти?
— Ни ѐ ни ско̀^{а}па, е́фтина:
За шинѝк бѐ^{а}ли гро́шуве^{а}
И пулувнѝца е^{а}лто̀^{а}не^{а}.
Труѝца ту̀рце^{а} бушна̀ци
На̀йдаха бѐ^{а}ли гро́шуве^{а}
И пулувнѝца алто̀^{а}не^{а},
Та си ку̀пиха Тудо̀рка,
Ку̀пиха, завѐдаха е^{а}.
Миле́нчу лѐгна та заспа̀,
На со̀^{а}не^{а} во̀да ѝще^{а}ше^{а}:

— Тудо́ркеа. сѐстру Тудо̀ркѐа.
Пòдай ми, сѐстру, вудѝця!
Пак му Пеатка̀на вѝкашеа:
— Миле́нчу. Милѐн чурбажѝ.
Ни чул ся(4). вѝдеал Милѐнчу,
Дано̀ ти парѝ ни со̀сат,
Га си пруда̀де сѐстра ти,
Се́стра ти г'узе́л'(5) Тудо̀рка.
Та чеа еа рѝкаш на со̀анеа.
Вудѝца да ти пудадѐ.
Чи си са Милѐн прубу́ди
И си Пеаткѝни вѝкашеа:
— Пеатка̀ну, л'у́беа Пеатка̀ну,
Истина ли еа щу ду́маш?
Ка̀жи ми, л'убеа Пеатка̀ну,
Тудо̀рка пристѝгна ли ща,
Дудѐ ни ми са мино̀али
Тѝхеанук(6 бѐали Ду́нава?
— Пристѝгна еа щиш, Миле́нчу,
Аку̀ си ко́нчеа кайдѝсаш(7).
Ста́на Милѐнчу, та то̀арна,
Бо̀арзу си ко̀нчеа вас'оадня,
Дѐвеат' си го̀ри заминоа,
Фаф деасѐтана ру̀кашеа:
— Тудо̀ркеа. сѐстру Тудо̀ркеа,
Мино́али ли стеа, Тудо̀ркеа,
Тѝхеанук бѐали Ду́нава?
Тудо́рка ту̀рцеам вѝкашеа:
— Труѝца ту́рцеа бушна̀ци,
Пѝлеанцеа пеаѐ фаф го̀ра,
До̀али му и еа прѝглашеам?
— Та прѝглаши му, Тудо̀ркеа.
Стра́х ли еа тѐбеа, Тудо́ркеа,
Дудѐ смеа нѝеа сас тѐбеа!
Тудо̀рка вѝкна, та запѐа
И ф пе́аснеа ду́ма ду́машеа:
— Во̀арви ми, во̀арви, пѝлеанцеа,
Дѐвеат' смеа го̀ри мино̀али,
Сига̀ смеа фаф деасѐтана.
Чи хи пристѝгна Милѐнчу,

Та са бо̀риха, кусѝха(8),
Труйца ту̀рцеа пугуби,
Сама̀ Тудо̀рка уста̀на.

Слушана отъ **Добра Х. Иванова въ Устово. 1905 год.**

2.

Момъкъ закачилъ мома—дъщеря на пашата.

Момъкъ—българинъ залюбва дъщерята—мома на пашата, па се извинява на майка си, че улицата била тѣсна, та при срѣщата си случайноу съ момата, грѣхомъ закачилъ съ дрехитѣ си пазвитѣ та и ѝ се скъсали нанизитѣ.

Ма̀йка сѝна троаси
Фаф до̀л’ни меахеанѐ,
Пак си хи еа синдо̀ан
Фаф го̀рни меахеанѐ.
— Ха̀йда, сѝну, ха̀йда,
Чи та пашѐа вѝка!
— Ма̀леа, ста̀ра ма̀леа,
Щу ма пашѐа вѝка,
Еа сам на пашѐана
Кабаха̀т’ нѐ сто̀рил.
Фчѐра миноах, ма̀леа
Прис долна махало̀а,
Прис сѝтну сука̀ч’еа,
Та ми ср’о̀ашнах, ма̀леа,
Пашо̀ву мо̀меачеа,
Тѐасну бѐашеа, ма̀леа,
Да са разминѐмеа,
Пак ми но̀сеах, ма̀леа,
Купчеалѫ жеамада̀н;
Ко̀пеац са раско̀пчи,
Мо̀меаче зака̀чи
За беали па̀зупки,
Та му ско̀ацах. ма̀леа,
Три р’о̀ада еалто̀анеа.

Слушана отъ сѫщата.

б) Отъ с. Орѣшецъ, Станимашко.

Записана отъ **Василка Х. Иванова.**

1.

Непослушенъ синъ.

Майка имала само единъ синъ, който не послушалъ молбитѣ на майка си да не става хайдутинъ (разбойникъ) и заплатилъ за това съ главата си.

Еадѝн беа Мѝт'у на мàма,
Мѝ́т'у л'у, еадѝн на мá́ма,*)
И той си ѝска да ѝдеа
Съас нѐаеа пу̀сти хайду̀теа
Пъак мàйкеа му гу неа пу̀ска:
— Сѐди ми, си́ну, неа ѝди,
Хайду̀тцку неа ѐ за млỳгу:
Ду еадна ду двѐ нидѐали,
Най-млòгу ду три мѐасеаца!
Мѝт'у си мàйкеа неа слу̀шеа,
Амѝ с хайду̀теа утѝдеа.
Ни билò мàлу за млòгу,
Ду еаднà ду двé нидéали,
И хайду̀тцку са причу̀лу,
Мѝт'у му глàва утсѐакли.

Слушана отъ **Велика Петрова, 1905 год.**

2.

Мома Калина.

Момъкъ вижда герданъ на шията на мома Калина, та я пита отдѣ го има. Тя отговаря, че има братъ въ чужбина, годенъ за татаркиня, която праща на леля си герданътъ подаръкъ, за да видятъ хората, че братъ ѝ има любовница татаркиня.

Калѝну бѐала, бя'ува,
Іа іòбарни са, Калѝну.

---

*) Този стихъ при пѣенето на пѣсеньта се повтаря слѣдъ всѣки другъ стихъ.

Зам(9) да та ба’у пугле́дне^{а}
Пу шѝе^{а}, пу шѐ^{а}ре^{а}н ге^{а}рда̀н.
Сама̀ ли гу си нѝзала,
Или си у̀ткуп да̀вала?
— Ба̀’у л’у, ба̀т’у, Ива̀не^{а},
Ни гу съ^{а}м сама̀ нѝзала,
Ниту̀ съ^{а} му̀ткуп да̀вала,
Имам си бра̀та е^{а}банда,(10)
Та лѝби лѝбе^{а} тата́рче^{а},
Та гу тата́рке^{а} нѝзала,
Е^{а}рмага̀н ми гу пра̀тила:
„Но̀сите^{а} лѐли Калѝни,
Да носи да ся нано̀си,
Да но̀си да прика̀зува,
Чи ѝма бра̀та е^{а}банда̀,
Чи лѝби лѝбе^{а} тата̀рке^{а}.

Слушана отъ сѫщата.

3.

Мома Яна на Хорото.

Мома Яна отива скръбна и мрачна на хорото, та дружкитѣ ѝ я питатъ да не би да сѫ я мъмрѣли за нѣщо родителитѣ ѝ. Яна имъ обажда причинитѣ на сръбьта си, че у дома ѝ сѫ дошли госте—годежари, и майка ѝ я дала да я водятъ прѣзъ три гори (разбирай планини) и четире рѣки, дѣто тя тѫжила, че не може да види родителитѣ си.

ІАну, моме^{а} ІАну,
Щу си душла̀, ІАну,
Гро̀зна на хоро̀ту,
Гро̀зна (11) и іумра̀зна,
Ма̀йке^{а} ли та ка̀ра,
Или по̀-стар тѐ^{а}йну? (12)
— Дру̀шки, мѝли дру̀шки,
Ни ма̀йке^{а} ма ка́ра,
Нито̀ по́-стар тѐ^{а}йну:
Го̀сте^{а} ми са душлѝ,

Нѝ са кату̀ гѐсте^{а},
IАм са главе^{а}ашѐ^{а}ре^{а},
Де^{а}ле́ку, де^{а}лѐку,
Пре^{а}с двѐ, пре^{а}с три го́ри,
Пре^{а}с чѐте^{а}ри ре́^{а}ки.
Да е^{а} дàла мàйке^{а},
Та са е^{а} завѐли
Пре^{а}с двѐ, пре^{а}с три гòри,
Пре^{а}с чѐте^{а}ри ре́^{а}ки.
Билò е^{а} гудѝна,
На́де^{а}ла са IАна
За мàйке^{а}, за брàйна.(13)
Стàнала е^{а} IАна
Рàну фъ^{а}ф нидѐ^{а}ле^{а}
И двòре^{а} замѐла,
Замѐла къ^{а}лнàла:
— Двòре^{а}, пу́сти двòре^{а},
Пу́сти устàнали,
Кàта ден' за мѐта
И кàта нидѐ^{а}ле^{а}
За мàйке^{а}, за брàйна,
Ни мàйке^{а} духàда,
Ни брàйну духàда,
Ни хабѐр прувàдат.

Слушава отъ сѫщата.

в) Помашки отъ с. Чокуръ-кьой.

Записалъ А. Шулговски, пенсионеръ.

1.

Момъкъ и мома завлѣчени отъ Дунавътъ.

Дудавътe завлѣкълъ мома, викда я момъкъ, хвърля се да я избави, но биватъ завлѣчени и двамата.

Рàсла кѝтка, та нарàсла,
Т'о́^{а}нка ѐла, та висòка,
Ут гòра е^{а} дунѐсе^{а}нка,
Сре^{а}щу̀ сѐлу пусаде́нка,

С мо́муки пд^{a}рсте^{a} ваттрашѐнка,
С мдмцки бурмѝ(14) заградѐнка,
С мдмцки сд^{a}лзи заливанка.
Утъ чѐ^{a}пкуве^{a} кàпки кàпе^{a}т,
Ут вà^{a}рхпе^{a}ну рдса руси̇,
Утъ дд^{a}нуну Тỳна(15) те^{a}чѐ.
Тỳна те^{a}чѐ, мумá вле^{a}чѐ
Дѐ е^{a} вѝде^{a} лỳду млàду,
Та са фд^{a}рли фаф Тỳнана,
Та са фàна мàйпка мумà,
Та е^{a} даржѝ за ракд^{a}на,
Хемъ е^{a} даржѝ, кем е^{a} пѝта:
— Мѝйри мàйшка де^{a}вдйчице^{a},
Главѐня ли си, не^{a} ли си?
Че^{a} са Тỳна бд^{a}рва спỳсна,
Та занѐсе^{a} мáйшка мума.
Мàйшка мумѝ луд де^{a}лѝе^{a}.

Слушана отъ Салихъ
Ахмедовъ, 1906 г.

Рѣчникъ съ обяснителни бѣлѣжки къмъ нѣкои мѣстни думи въ народнитѣ умотворения.

1. **Караг'узл'ỳм** турска дума, значи черноокн. Тая дума често се срѣща въ Родопскитѣ пѣсни.

2. **Те^{a}ст'о^{a}башѝе^{a}** сѫщо турска дума, първи въ дюзината, най-добритѣ отъ всички, пробнитѣ **№**-ра.

3. **Удрѝим** глаг. сег. вр. мн. ч., както въ пѣснитѣ, тъй и въ разговорната речь означава и понятието да размѣсимъ, да сторимъ, да тръгнемъ, да започнемъ и др. п. **Удрѝх прис друг по^{a}т'**, тръгнахъ прѣзъ другъ пѫть. **Удрите^{a} касỳ ви вѝкам**, сторете тъй, както ви казвамъ и т. н.

4. **Ни ч'ул са, вѝде^{a}л;** *да са ни ч'ỳиш, ни вѝдиш,* народна клетва.

5. **Г'узел'** турска дума, значи извънредно красивъ.

6. **Тѝхе^{a}нук'** прил. име, мѫж. р. свойствена винителна форма на нѣкои отъ Родопскитѣ говори. Иматъ

я както сжщ. имена, тъй и прилагателнитѣ, причастията и мѣстоимениата. Употрѣбителна е както въ пѣснитѣ, тъй и въ говорътъ. *Удри кдне^а тук,* удари коньтъ. *Мде^а сук сина Стуѐ^а на, устарѐ^а ле^а к чилѐ^а ка нимдй закàче^а* и др. п.

7. **Кайдѝсаш** турски произходъ дума, значи рѣши, бтказа се отъ него, доброволно го пожертвува.

8. **Кусѝха** глаг. мин. св. вр. сѣкоха, клаха. *Кусдат са катỳ пчѐли,* колятъ сѣ както пчелитѣ при кражба.

9. **Зам** прѣд. *за*, нѣкждѣ замѣнява и съюзътъ *та*.

10. **Е^а бандà** турска дума, значи въ чужбина, отстраненъ, нѣма го при насъ.

11. **Грбзна** прил. име, тукъ думата грозна означава скръбна, отъ тжга погрознѣла, станала мрачна и неприятна на гледъ.

12. **Те^а йну** сжщ. татко, баща.

13. **Брàйну** сжщ. братъ. батю.

14. **Бурмѝ** сжщ. пръстени сребърни особенъ видъ, твърдѣ употрѣбителни въ Родопитѣ и често възпѣвани въ пѣснитѣ.

15. **Тỳна** р. Дунавъ.

